

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра філософії та соціології

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки	<u>014 «Середня освіта»</u>
	<u>029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»</u>
	<u>032 «Історія та археологія»</u>
	<u>034 «Культурологія»</u>
	<u>051 «Економіка»</u>
	<u>052 «Політологія»</u>
	<u>054 «Соціологія»</u>
	<u>055 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»</u>
	<u>242 «Туризм»</u>
	<u>292 «Міжнародний бізнес»</u>

2020 – 2021 рік

Робоча програма з навчальної дисципліни «Релігієзнавство» для студентів спеціальності 014 «Середня освіта», 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», 032 «Історія та археологія», 034 «Культурологія», 051 «Економіка», 052 «Політологія», 054 «Соціологія», 055 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», 242 «Туризм», 292 «Міжнародний бізнес»

Розробник:

Цибулько О.С., доцент кафедри філософії та соціології, кандидат історичних наук, доцент (без вченого звання «доцент»)

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри філософії та соціології МДУ

Протокол від «27» серпня 2020 року № 1

Завідувач кафедри філософії та соціології

(підпис)

Слющинський Б.В.

(прізвище і ініціали)

© Цибулько О.С., 2020 рік

© МДУ, 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 0203 Гуманітарні науки	(за вибором)
Модулів – 2	Спеціальність: Мова та література (новогрецька), Переклад (новогрецький), Переклад (англійський), Мова та література (італійська)	Рік підготовки:
Змістових модулів – 3		3-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання <u>модульне дослідження</u>		Семестр
Загальна кількість годин - 90		5-й
		Лекції
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента - 3	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Бакалавр	8 год.
		Практичні, семінарські
		12 год.
		Лабораторні
		- год.
		Самостійна робота
		60 год.
		Індивідуальні завдання:
		10 год.
		Вид контролю: залік

Примітка:

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):
для денної форми навчання – 28,5 % (20/70)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: ознайомлення студентів із предметом, структурою та теоретико-методологічними завданнями релігієзнавства; надання студентам систематизованих знань про об'єктивні закономірності появи, історичного розвитку та функціонування релігії на різних етапах духовно-культурного суспільно-релігійного поступу людства.

Завдання:

- ✓ висвітлити природу походження релігії (науково-філософський та теологічний підходи);
- ✓ визначити роль і місце релігії у процесі самовизначення та становлення людини як особистості;
- ✓ проаналізувати сучасний стан релігії (церкви) в світі, Україні та регіоні і показати основні тенденції змін релігійної мережі;
- ✓ познайомити студентів з основними принципами, що забезпечують мирне співіснування релігійного й альтернативного до нього світогляду, сприяють утвердженню міжконфесійної злагоди й релігійної терпимості між людьми різних конфесій та світоглядних позицій.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: специфіку релігієзнавства як явища світоглядної культури людства, змістову визначеність понять «релігія», «конфесія», «деномінація», основні етапи формування та розвитку різних релігійних течій, їх доктрини та культово-обрядову практику, характер основних проблем, методологічні особливості принципів релігієзнавства.

вміти: аналізувати сучасну релігійну картину світу, орієнтуватися в історії та віровченні різних релігій, визначати позитивні та негативні сторони тих чи інших релігійних явищ і подій.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Вступ до релігієзнавства.

Тема 1. Релігієзнавство як наука і навчальна дисципліна

Предмет дисципліни релігієзнавства. Структура релігієзнавства. Релігієзнавча проблематика. Методи релігієзнавства. Категоріальний апарат релігієзнавства. Функції релігієзнавства. Основні принципи релігієзнавства. Відмінності релігієзнавства та теології.

Релігія як суспільне явище. Визначення релігії. Структурні компоненти релігії: релігійна свідомість, релігійний культ, релігійні організації. Основні різновиди релігійних організацій – церква і секта. Типи релігій. Концепції походження релігії. Основні функції релігії.

Родоплемінні (первісні) релігії. Час появи найдавніших релігійних уявлень. Форми ранніх, первісних релігійних вірувань. Концепцію прамонотеїзму. Еволюціоністська школа. Риси первісних релігій. Форми родоплемінних релігій: анімізм, фетишизм, тотемізм, магія. Різні види первісної магії

Змістовий модуль 2. Національні та світові

релігії Тема 2. Національні релігії

Етимологія та характерні риси національних релігій. Відмінності визначень дослідниками понять: національна, державна, локальна, народна та етнічна релігія. Характерні риси національних релігій. Характерні типи національних та ранньонаціональних релігій

Давньогрецька, давньоєгипетська та давньоіндійська релігії. Давньогрецька релігія: політеїзм, уособлення і одушевлення явищ природи (аніمالізм), людиноподібність богів, олімпійський пантеон богів. Давньоєгипетська релігія: політеїзм, тріади богів, уявлення про загробне життя, обожнювання тварин, синкретизація богів, обожнення фараонів.

Давньоіндійська релігія: ведичний й брахманський період, Веди та Упанішади, аскеза, жертвоприношення, закони карми, концепція реінкарнації, необхідності звільнення від нескінченних змін своїх станів (сансара).

Конфуціанство, індуїзм та іудаїзм. релігії. Конфуціанство: джерела конфуціанства, етична проблематика, п'ять основних добродієвостей (мудрість, гуманність, вірність, почитання старших і мужність), порядок і гармонія, культ предків, храм предків, “син неба”. Індуїзм: політеїстична релігія, трійця богів: Брахма (бог-творець), Вішну (бог-хранитель), Шива (бог-руйнівник), вчення про дхарму, вчення про переселення душ та карму, касти та кастові ради. Іудаїзм: основи віровчення викладені у Танаху (Старий Заповіт) та Єрусалимському і Вавилонському Талмудах. Мішна та Гемара, синагога, свята і пости, що утворюють характерну рису єврейського життя, іудейські рухи: караїми, раббінізм, кодекс Маймоніда, хасидизм, консервативний іудаїзм.

Тема 3. Світові релігії Буддизм. Характерні риси світових релігій. Буддизм. Бог як абсолют, універсальне

першоджерело, абстракція. Багаточисельні боги з пантеону Вед, брахманізму та ін. Політеїзм. Трипітака (Три корзини). Сідхартха Гаутама. Принцип перевтілення (сансари), переселення душі (реінкарнації), ідея воздаяння (карма), праведний шлях (дхарми). Мета людських прагнень. Детальна картина світоустрою, опис землі як циліндричного диска в пустому просторі. Вчення про життя - “4 істини Будди”. Моральні заповіді буддизму (панчашила). Концепція вузького й широкого шляху спасіння. Вузький шлях спасіння (хінаяна) визначає аскетичний спосіб життя (по суті, монаший), широкий шлях спасіння (махаяна) передбачає виконання принципів панчашила й не вимагає відмови від світського життя. Медитації. Основні напрямки: дзен-буддизм, ламаїзм.

Християнство: монотеїстична релігія: Три особи Бога: Бог-отець, Бог-син, Бог-Дух святий. Священна книга християн (Священне письмо) - Біблія, яка складається із Старого й Нового Заповітів. Основні догмати християнства Моральне вчення християнства в основному відображено в так званому Декалозі - 10 заповідях (викладених у Старому Заповіті). До основних обрядів можна віднести сім святих таїнств - хрещення, миропомазання, сповідь, евхаристія, священство, подружжя (шлюб), єлеосвячення. Вселенські собори: 1-й Нікейський в 325 р. і 2-й Константинопольський в 381 р. на яких прийнято “Символ віри”. У 1054 р. розкол на православ'я і католицизм. Виникнення протестантизму (31 жовтня 1517 р.). Три основні течії: православ'я, католицизм, протестантизм (протестанство). Православ'я: Нікейсько-Царьградський Символ віри, культові дії в православ'ї, автокефальні (самостійні) церкви. Католицизм: С постанови 21 собору, Римський папа, основні відмінності католицизму. Протестантизм: лідери Реформації Мартін Лютер, Ж. Кальвін, І. Цвінглі, загальні відмінні риси протестантизму, ранні напрямки, які виникли ще в 16-18 ст. й утворюють англіканську, лютеранську, кальвіністську та інші церкви й секти, пізні протестантські течії, що виникають в 19-20 ст., – баптизм, адвентизм, та ін.

Іслам. Ісламська конференція. Коран та Сунна. Іслам – монотеїстична релігія. Єдиний Бога – Аллах. Відсутність принципу боговтілення. Основні положення віровчення -“7 акид ісламу”. Догмати: безсмертя душі, посмертне воздаяння у формі раю або пекла. Етика ісламу. Головні культові вимоги ісламу - п'ять “стовпів віри” та інші вимоги, заборони, вказівки, обряди. Свята. Шаріат. Основні течії: сунізм і шійзм. Мечеть. Імам і мулла. Муфтії. Умма. Мулла, аятола, великий аятола. Ісламський фундаменталізм. Основні регіони поширення ісламу

Змістовий модуль 3. Роль релігії в сучасному суспільстві

Тема 4. Роль релігії в сучасному суспільстві

Вплив релігії на суспільне життя – сакралізація та секуляризація. Місце релігії в житті соціуму. Роль релігії. Вплив релігії та її функції в суспільстві. Клерикалізація. Різновиди вільнодумства: богоборчество, скептицизм, антиклерикалізм, індиферентизм, нігілізм, атеїзм. Поняття свобода совісті.

Свобода совісті як свобода самовизначення і самореалізації. "Людиномірність" свободи совісті. Свобода совісті в її суб'єктивно-екзистенціальному і суспільно-інституалізованому вимірах. Духовне самовизначення особистості. Філософське визначення поняття "свобода совісті". Свобода совісті" як категорія права. Правовий аспект свободи совісті. Світоглядного вибір. Релігієзнавче осмислення свободи совісті як синтезуючої категорії. Законодавче (конституційне) визначення свободи совісті. "Свобода совісті" й "свобода релігії". "Свобода релігії" та її два основних компоненти - "свобода віросповідань" і "свобода церкви".

Свобода віросповідання як складова структури свободи совісті. Поняття "свобода віросповідання". Поняття "свобода церкви". "Свобода в релігії. Реалізація принципів свободи в релігії. "Толерантність" ("терпимість"). Принципи толерантності. Проблема толерантності у сфері міжконфесійних відносин. Ідея віротерпимості. Проблема віротерпимості. «Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості і Дискримінації на основі релігії або переконань». Гарантії забезпечення свободи совісті, свободи релігії, свободи церкви. Рівень забезпечення гарантій свободи буття релігії. Закон України "Про свободу совісті і релігійні організації". Методологічні засади концепції державно-церковної політики.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1						
Змістовий модуль 1. Вступ до релігієзнавства						
Тема 1. Релігієзнавство як наука і навчальна дисципліна	24	2	2			20
Разом за змістовим модулем 1	24	2	2			20
Змістовий модуль 2. Національні та світові релігії						
Тема 1. Національні релігії	12	2				10
Тема 2. Світові релігії	18	2	6			10
Разом за змістовим модулем 2	30	4	6			20
Змістовий модуль 3. Роль релігії в сучасному суспільстві						
Тема 1. Роль релігії в сучасному суспільстві	26	2	4			20
Разом за змістовим модулем 1		2	4			
Усього годин	80	8	12			60
Модуль 2						
ІНДЗ	10		-	-		-
Усього годин	90	8	12			60

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Релігія як суспільне явище. Ранні форми релігії.	2
2	Християнство	2
3	Іслам	2
4	Буддизм	2
5	Неорелігії та деструктивні культури	2
6	Роль релігії у житті сучасної України	2

6. Теми практичних занять

Згідно робочої програми для дисципліни "Сучасні проблеми людинознавства" практичні заняття не заплановані.

7. Теми лабораторних занять

Згідно робочої програми для дисципліни "Сучасні проблеми людинознавства" лабораторні заняття не заплановані.

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Релігія як суспільне явище. Ранні форми релігії.	2
2	Християнство	2
3	Іслам	2
4	Буддизм	2
5	Неорелігії та деструктивні культури	2
6	Роль релігії у житті сучасної України	2
	Разом	12

9. Індивідуальні завдання

Провести модульне дослідження з проблеми яка найбільше зацікавила студента в процесі вивчення за бажанням.

Вимоги щодо написання модульного дослідження з курсу релігієзнавства:

Структура роботи повинна містити наступне:

- титульний аркуш;
- зміст;
- перелік умовних позначок (за потребою);
- вступ;
- основну частину;
- висновки до кожного розділу
- загальний висновок;
- список використаних джерел;
- додатки (за необхідністю).

Вступ роботи повинен розкривати сутність і стан науково-практичної задачі, її актуальність, науково-практична цінність, підстави і вихідні дані для розробки теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження. Висвітлення актуальності не повинно бути багатослівним. Досить кількома реченнями висловити головне - сутність проблеми. У вступі повинні бути сформульовані мета роботи та її задачі, які необхідно вирішити для досягнення поставленої мети, об'єкт і предмет дослідження, його методологічну основу, використані методи.

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження в загальному випадку є розробка інструментарію вирішення визначеної проблеми.

Мета дослідження розкривається в задачах дослідження, що на теоретичному (методологічному, концептуальному), аналітико-прикладному (модельному, інструментальному) і практичному рівні розкривають її зміст.

Об'єкт і предмет дослідження.

Об'єкт дослідження - це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію, яку обрано для вивчення.

Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. Предмет дослідження визначає тему реферату.

Методологія дослідження. У вступі обов'язково визначається методологічна основа дослідження, подається перелік використаних методів дослідження для досягнення поставленої в роботі мети. Їхнє перерахування необхідно робити і без відриву від змісту роботи, коротко і змістовно визначаючи, що саме досліджувалося тим чи іншим методом, і які результати дослідження при цьому отримані. Це дасть можливість переконатися в логічності і прийнятності вибору саме цих методів.

Основна частина роботи складається з розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. Кожен розділ починають з нової сторінки. Основному тексту кожного розділу може передувати передмова з коротким описом обраного напрямку й обґрунтуванням застосованих методів досліджень. Наприкінці кожного розділу формулюють висновки з коротким викладом приведених у розділі наукових і практичних результатів.

У розділах основної частини приводяться:

- ✓ огляд літератури з теми роботи і вибір напрямків досліджень;
- ✓ виклад загальної методики й основних методів досліджень;
- ✓ розробка прикладних результатів роботи;
- ✓ проведені теоретичні і (чи) емпіричні дослідження;
- ✓ аналіз і узагальнення результатів досліджень, включаючи аналіз ефективності впровадження (можливого впровадження).

В огляді літератури студент окреслює основні етапи розвитку наукової думки по обраній проблематиці. Стисло, критично висвітлюючи роботи попередників, студент повинен назвати ті питання, що залишилися невирішеними і, таким чином, визначити місце свого дослідження в рішенні проблеми. Бажано завершити цей розділ коротким резюме щодо необхідності проведення досліджень у даній області. Загальний обсяг огляду літератури не повинний перевищувати 20 % обсягу основної частини роботи. При викладі загальної методики й основних методів досліджень студент повинний аргументовано представити методологію дослідження і теоретично обґрунтувати напрямок вирішення визначеної проблемної ситуації. Основним теоретичним результатом даної частини дослідження повинні стати метод, методика, чи алгоритм концепція, які б сприяли досягненню мети дослідження за умови застосування механізмів їхньої реалізації, що описано у прикладній частині.

В *другому розділі*, обґрунтовується вибір напрямку дослідження, наводяться методи вирішення задач і їх порівняльні оцінки, розробляється загальна методика проведення дослідження.

У *третьому розділі*, на підставі отриманих у попередньому розділі результатів, студент з висвітленою повнотою повинен викласти результати власних досліджень з висвітленням того нового, що він вносить у розробки визначених завдань. Студенту варто давати оцінку повноти рішення поставлених задач, оцінку вірогідності отриманих результатів, негативні результати, що обумовлюють необхідність припинення подальших досліджень.

У висновку до роботи з сучасних проблем людинознавства приводяться найбільш важливі наукові й практичні результати, отримані в роботі; указують їм значення для науки і практики. Далі формулюють висновки і рекомендації щодо наукового і практичного використання отриманих результатів.

На початку висновку доцільно коротко оцінити стан питання. Далі розкриваються методи рішення поставленої в модульній роботі науково-практичної задачі, їхній практичний аналіз, порівняння з відомими рішеннями. У висновку необхідно підкреслити одержання якісних і кількісних показників, отриманих результатів, обґрунтувати їхню вірогідність, викласти рекомендації щодо їхнього використання.

Після висновку у роботі необхідно надати список літературних джерел, які використано під час проведення дослідження.

У додатки доцільно включати допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття роботи:

- ✓ схеми і таблиці;
- ✓ ілюстрації допоміжного характеру;

Модульну роботу друкують машинописним способом або за допомогою комп'ютера на одній стороні аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм) через 1,5 міжрядкових інтервали. Рекомендується використовувати шрифт Times New Roman, що є стандартним шрифтом MS Office, розміром 14 пт. Обсяг основного тексту роботи повинен становити 30-25 сторінок друкарського тексту.

Текст реферату необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: лівий - не менш 20 мм, правий - не менш 10 мм, верхній - не менш 20 мм, нижній - не менш 20 мм.

Шрифт друку повинен бути чітким, стрічка - чорного кольору середньої жирності. Ілюстрації можуть бути як чорно-білого, так і кольорового зображення.

Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) і текстом повинна дорівнювати 2-3 інтервалам (24-36 пт).

Кожен розділ необхідно починати з нової сторінки.

У загальний обсяг роботи не входять додатки, список використаних джерел, таблиці й рисунки, що цілком займають площу сторінки. Однак, усі сторінки зазначених елементів роботи підлягають нумерації на загальних підставах.

Орієнтовні теми модульних робіт

1. Л.Фейербах про походження релігії.
2. Концепції походження релігії.
3. Міфологія і релігія: тотожне і відмінне.
4. Релігійні уявлення про сутність і сенс життя.
5. Засновник буддизму: міфологічні уявлення та історичні факти.
6. Буддизм і сучасність.
7. Буддистські організації в Україні
8. Джерела становлення християнства.
9. Поділи християнства
10. Символ віри християнства
11. Міфологічна та історична школи про походження Ісуса Христа.
12. Співвідношення віри, надії і любові в християнській доктрині сенсу життя.
13. Філософська доктрина католицизму.
14. Нікейський собор – розділення церкви на православну й католицьку
15. Основні етапи розвитку протестантської теології.
16. Особливості протестантської богослужбової практики.
17. Сучасні концепції протестантизму.
18. Злиття релігійного та світського права в ісламських державах.
19. Традиціоналізм та модернізм в ісламі.
20. Мусульманське право: питання теорії і практики.
21. Історія створення Біблії.
22. Біблейська мораль.
23. Місце Біблії у світовій культурі.
24. Біблія як джерело правових норм та уявлень.

25. Церковна політика Радянського уряду(20-30-ті роки ХХ ст.)
26. Політика радянського уряду щодо УГКЦ (40-50-ті роки ХХ ст.)
27. Міжконфесійні відносини в незалежній Україні і шляхи їх терпимого співіснування.
28. Свобода релігії і свобода віровизнань: спільне й відмінне.
29. Державні гарантії свободи віровизнань.
30. Свобода совісті в Україні.

10. Методи навчання

інтерактивні лекції, доповіді на семінарських заняттях, реферати, рецензії на відповіді однокурсників, конспектування, пошук нового матеріалу у періодичних виданнях, Інтернеті і таке інше.

11. Методи контролю

поточне оцінювання на семінарських заняттях, оцінка за виконання модульних завдань, модульна контрольна робота, співбесіда під час індивідуальних завдань.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота				Сума
Змістовий модуль №1	Змістовий модуль №2		Змістовий модуль № 3	
T1	T2	T3	T4	100
25	25	25	25	

T1, T2 ... T6 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. опорні конспекти лекцій,
2. підручники та монографії,
3. тести для модульної контрольної роботи,
4. методичні рекомендації.

14. Рекомендована література

Базова

1. Академічне релігієзнавство. Підручник за ред. А.Колодного. –К.,2000.

2. Релігієзнавство. Навч. посібник за ред. С. Бублика. – К., 1999.
3. Релігієзнавство. Підручник за ред. В. Лубського. – К., 2000.
4. Релігієзнавство. Підручник за ред. М. Заковича. – К., 2001.
5. Релігієзнавчий словник. За ред. А. Колодного і Б. Лобовика. – К., 1996.
6. Гудима А. М. Релігієзнавство. – Тернопіль, 2000.
7. Докаш В., Лешан Ю. Загальне релігієзнавство. – Чернівці, 2005.
8. Кислюк К. В., Кучер О. В. Релігієзнавство. – К., 2004.
9. Титов В., Качурова С., Барабаш О. Релігієзнавство. – Харків, 2004.
10. Черній А. М. Релігієзнавство. – К., 2003.
11. Яроцький П. Л. Релігієзнавство. – К., 2003.
12. Козловский И. История религий. Учебное пособие. – Донецк, 2004.
13. Історія релігії. Збірник документів і матеріалів. Упорядники А. Бистрицька - та І. Зуляк. – Тернопіль, 2003.
14. Яблоков И. Н. Религиоведение. – М., 1998.
15. Яблоков И. Н. Религиоведение. – М., 2001.
16. Аринин Е. И. Религиоведение. – М., 2004.
17. Религиоведение. Учебное пособие под ред. П. Лобазова. – Одесса, 2005.
18. Религиоведение. Хрестоматія. Под ред. А. Красникова. – М., 2000.
19. Религиоведение. Хрестоматія. Под ред. П. Костюковича. – Минск, 2000.
20. Религия и общество. Хрестоматія. Под ред. В. Гараджи. – М., 1996.
21. Свобода совісті і віросповідань. Збірник міжнародних та українських правових документів. Упорядник збірника М. Бабій. – К., 2006.

Допоміжна

1. Закович М. Проблеми релігієзнавчої освіти в Україні // Українське релігієзнавство. Бюлетень Української Асоціації релігієзнавців і Відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України (далі: Українське релігієзнавство). – 1996. - № 4. – С. 37-39.
2. Ислам: Краткий справочник. – М., 1986.
3. Ислам: происхождение, история, современность. – М., 1984.
4. Історія релігій в Україні: Навч. посібник / А. М. Колодний, П. Л. Яроцький, Б. О. Лобовик. – К., 1999.
5. Кабо В. Р. Первоначальные формы религии // Религии мира. – М., 1987.
6. Колодний А., Филипович Л. Релігія в контексті духовного відродження України // Українське релігієзнавство. – К., 1996. - № 2. – С. 4-14.
7. Конфесії України у цифровому вимірі // Українське релігієзнавство. – К., 1997. - № 5. – С. 64-68.
8. Косуха П. І. Наука про походження релігії. – К., 1976.
9. Кочетов А. Буддизм. – М., 1986.
10. Лубський В. І. Релігієзнавство: Підручник. – К., 1997.
11. Любащенко В. І. Історія протестантизму в Україні: Курс лекцій. – К., 1996.
12. Малиновский Б. Магия, наука и религия. – М., 1998.
13. Мень А. История религии в поисках пути, истины и жизни. – М., 1991. – Т. 1, 2.
14. Мизун Ю. В., Мизун Ю. Г. Тайны богов и религий. – М., 1999.
15. Митрополит Іларіон. Дохристиянські вірування українського народу. – К., 1992.
16. Митрохин Л. Религии “Нового века”. – М., 1985.
17. Мифы народов мира. Энциклопедия. – М., 1980. – В 2-х т.
18. Модели церковно-государственных отношений стран Западной Европы и США. – К., 1996.
19. Нові релігійні течії та організації в Україні. – К., 1997.
20. Новітні релігії в сучасній Україні. Збірник матеріалів / Ред. колегія В. Д. Боднарченко – гол. ред. і ін. – К., 2000.

21. Свенцицкая И.С. Раннее христианство: страницы истории. – М., 1989.
22. Свобода віровизнання. Церква і держава в Україні. – К., 1996.
23. Свободомыслие и атеизм в древности, средние века и в эпоху Возрождения. – М., 1986.
24. Тажуригина З. Идеи свободомыслия в истории культуры. – М., 1987.
25. Тайлор Э.Б. Миф и обряд в первобытной культуре. – Смоленск, 2000.
26. Тальберг Н. История христианской церкви. – М., 1994.
27. Токарев С.А. Ранние формы религии. – М., 1995.
28. Токарев С.А. Религия в истории народов мира. – М., 1986.
29. Томпсон М. Восточная философия. – М., 2001.
30. Угринович Д.М. Введение в религиоведение. – М., 1985.
31. Франкфорт Г., Франкфорт Г. А., Уилсон Дж., Якобсен Т. В преддверии философии. Духовные искания древнего человека. – СПб, 2001.
32. Фрэйзер Дж. Дж. Золотая ветвь: Исследования магии и религии. – М., 1998.
33. Ходькова Л.П. Релігієзнавство: Навчальний посібник. – Львів, 2000.
34. Энтони де Мелло. Зачем поёт птица? – К., 2003.
35. Энциклопедия для детей. Религии мира. – М., 1999. – Т.6. Ч.1,2.
36. Шмергун Е. Забуті боги предків // Людина і світ. – 1996. - № 6. – С.32-35.

15. Інформаційні ресурси

zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=978-12
ua.textreferat.comx/referati-5146
infoporn.org.ua/...scho_znachyt_svoboda_sovst_v_ukrayin_islam.boom.ru
i.am/Koran_islam_istina.nm.ru
krugosvet.ru/...PROTESTANTIZM.html
Calc.ru/415.html
protestant.ru/
orthodoxy.org.ua/ukrainian-orthodoxy.org.ua/
buddhism.org.ru/
buddhism.lg.ua/articles/tsentr/
filosofua.org.ua/publ/2-1-0-7